

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕРМІНОЗНАВСТВА

Анастасія Бесага

Національний університет «Львівська політехніка»

ПОЛІСЕМІЯ АНГЛІЙСЬКОЇ НАУКОВОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ ХІМІЇ У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ СТАТТЯХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Стаття спрямована на дослідження особливостей та способів перекладу хімічної термінології з англійської мови на українську. Для того, щоб перекласти термін точніше, слід розуміти його словотворення, морфологічну структуру та семантичні відмінності зі звичайними словами. У дослідженні обґрунтовано, що переклад складних термінів включає два основні процеси - аналіз та синтез. На етапі аналізу важливою роллю перекладу фраз є переклад різних його компонентів. Тому компоненти складних термінів повинні бути правильно визначені, оскільки це можуть бути не тільки слова, а й фрази, що входять до складних термінів.

Ключові слова: термін, методи перекладу, полісемія.

The article is aimed at studying the features and methods of translating chemical terminology from English into Ukrainian. To translate a term more accurately, it is necessary to understand its word-formation, morphological structure, and semantic differences with ordinary words. The study substantiates that the translation of complex terms includes two main processes – analysis and synthesis. At the stage of analysis, an important role in the translation of phrases is the translation of its various components. Therefore, the components of complex terms must be correctly defined, as they can be not only words but also phrases that are part of complex terms.

Keywords: term, translation methods, polysemy.

Семантична структура слова не обов'язково має лише одне поняття. Більшість слів передають поняття і мають певний сенс. Слово, що має декілька значень, називається полісемантичним, а слова які мають більше ніж одне значення - багатозначними.

Багатозначні слова (полісемантичні) - це слова або словосполучення з різними суміжними значеннями. Неоднозначно, коли слово має два споріднені значення. Оскільки неясне поняття спорідненості є стандартом для багатозначних слів, важко судити про двозначність.

Полісемія – багатозначність, наявність у мовній одиниці (слові, фраземі, граматичній формі, синтаксичній конструкції) кількох значень.

Проблема двозначності термінів привернула увагу багатьох лінгвістів. Дослідження розвитку технічних термінів та дослідження перекладу є головними мовними завданнями. У сучасній термінології науковці приділяють велику увагу функції термінології в мовленні. Багато англійських слів не дуже зрозумілі і мають різне тлумачення. Слова можуть мати абсолютно різне значення в різному контексті, особливо коли мова йде про технічні терміни [7, с.297].

Термін полісемія є основним поняттям у певних дисциплінах, таких як медіа-дослідження, а також лінгвістика. Більше того, багатозначність слова властива суті слів і понять, оскільки кожен предмет і кожне поняття мають багато характеристик. Поняття, відображене цим словом, завжди має короткий виклад кількох характеристик предмета. Слова з різними значеннями називаються багатозначними словами. Оскільки поняття, виражені багатозначними словами, дуже близькі, їх різні значення можна поєднувати [6, с.146].

Попри те, що на досить велику кількість досліджень та аналізів, неоднозначність термінів, все ще виникає необхідність подальших досліджень матеріалів різних термінологічних систем. Головним завданням аналізу є типологія багатозначних відносин з точки зору розвитку нових значень та методи позбавлення багатозначності [3, с.134].

VI Всеукраїнська науково-практична конференція
студентів, аспірантів і молодих учених
«МОВНИЙ ПРОСТІР СЛОВ'ЯНСЬКОГО СВІТУ»

Зазвичай, неоднозначність термінів вважається одним з головних недоліків термінологічних словників. Словник або ж наукова мова, важко уникнути багатозначності. Головна умова до чіткості термінів – це одне з найважливіших завдань, яке задається при створенні нового терміна, але цю умову реально надати лише протягом терміну. Не звертаючи уваги на усі упущення полісемії як мовного явища, зміна значень лексем є одним із ефективним способів створення абсолютно нових термінів [2, с.57].

Зовнішньосистемна полісемія – її специфіка полягає в тому, що один із ЛСВ функціонує за межами терміносистеми [3, с.86]. Наприклад: *ініціатори (хім.) – речовини, розклад яких чи взаємодія із субстратом започатковує ланцюг реакцій; ініціатор (загальнонавч.) – особа або група людей чи організація, якій належить почин у будь-якій справі; починатель; інверсія (хім.) – операція симетрії, за якою кожній точці об'єкта можна знайти відповідну точку, віддзеркалену через якусь ту саму просторову точку; інверсія (лінгв.) – зміна звичайного порядку слів у реченні для виділення смислової значущості тих чи інших його членів або для надання фразі особливого стилістичного забарвлення.*

Внутрішньосистемна полісемія їй характерні в основному функціональні перенесення значення. «Якщо полісемія слова зумовлена образними (художніми за своєю природою) перенесеннями значень, то неоднозначність терміна пов'язана з різними сторонами досліджуваного об'єкта, співвідносного з даним терміном», – цілком справедливо зауважує Б.О.Плотніков [5, с.230].

Наприклад: *протиіон – будь-який іон з протилежним знаком; протиіон(и) – рухливі, здатні до дифузії іони з протилежним до заряду іоніту знаком – перенесення значення за ознакою «загальне – спеціальне», тобто звуження значення першого терміна в межах терміносистеми.*

Терміни органічної хімії також мають особливу неоднозначність в категорії неоднозначності, яка характеризується тим, що значення поняття включає характеристики одночасно декількох категорій. Це зазвичай спостерігається, коли між собою пов'язуються *процес і величина (тиск), властивість і величина*

(твердість, стійкість), процес і явище (випромінювання), явище і величина (електричний струм), тощо [4, с.16].

Процес розвитку термінів нескінченний і визначається розвитком наукових поглядів. Результатом цього процесу є нові терміни. Адже «мова – це не тільки засіб для передачі і збереження інформації, але й інструмент, за допомогою якого формуються нові поняття, які багато в чому визначають стиль мислення» [2, с.60].

Отже, аналіз двозначності термінів підтверджує наступний пункт: однозначність термінової одиниці слід розглядати як тенденцію розвитку, а не передумову для її функціонування. Основою розвитку неоднозначності терміна є мобільність семантики мовних знаків, що спричинює появу нових значень терміна шляхом передачі метафори або метонімії. На відміну від міжсистемної та позасистемної двозначності, як засіб мовної економіки, внутрішня полісемія є негативним явищем у певній галузі термінології.

Список використаних джерел

1. Авербух К.Я. Общая теория термина. М., 2005. 42с.
2. Володина М.Н. Психолінгвістический аспект термінологической номінации. *Вестник Московского университета*. Сер.9. Филология – 1996. № 4. С.
3. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. М.: Изд. АН СССР, 1961. 157 с
4. Моргунюк В.С. Зауваження щодо опрацювання державних стандартів з науковотехнічної термінології. К., 1993.
5. Плотников Б.А. О форме и содержании в языке. Минск: Вышэйшая школа, 1989. 252с
6. Фалькович М. К вопросу об омонимии и полисемии. *Вопросы языкознания*. 1960, № 5.
7. Albota S. Linguistic and Psychological Features of the Reddit News Post 2020 IEEE 15th International Scientific and Technical Conference on Computer Sciences and Information Technologies, CSIT 2020 – Proceedings, 2020, 1, pp.. 295 – 299;